Kresťanský element v slovenskom straníckom systéme po parlamentných voľbách 2020

Radoslav Štefančík
Eva Stradiotová

Do parlamentných volieb 2016 mali v Národnej rade Slovenskej republiky zastúpenie dve politické strany,¹ ktoré sa otvorene hlásili k hodnotám kresťanskej demokracie a adjektív kresťanský, resp. kresťansko-demokratický mali aj vo svojom názve. Kresťanskodemokratické hnutie (KDH) a Slovenská demokratická a kresťanská únia – Demokratická strana (SDKÚ-DS). Obe politické strany však vo voľbách 2016 neprekročili päťpercentné kvórum potrebné na vstup do parlamentu. To ale ešte neznamená, že sa témy spojené s hodnotami kresťanstva vytratili z verejného diskurzu. Práve výsledky parlamentných volieb 2020 vyvolali ešte intenzívnejšiu debatu o otázkach, ktoré v politickej diskusii spravidla nastoľujú kresťansko-demokratické formácie. Napriek tomu, že po voľbách 2020² sa do parlamentu opäť nedostali zástupcovia dvoch zmienených politických subjektov, nemožno tvrdiť, že parlament je vo volebnej perióde 2020–2024 bez politikov, ktorých politická komunikácia je založená na zdôrazňovaní viery v Boha a náboženských princípov. Skôr naopak. Nový parlament (a po vytvorení kabinetu Igora Matoviča aj vláda) je tvorený vyšším počtom konzervatívne orientovaných poslancov (resp. vláda ministrov),³ ako to bolo v predchádzajúcom vo-

---

¹ Vo volebnej perióde 2012 až 2016 malo v parlamente zastúpenie šesť politických strán: dve kresťansko-demokratické (KDH a SDKÚ-DS), jedna sociálno-demokratická (Smer-SD), jedna liberálna (SaS), jedna národnostne zmiešaná (Most-Híd) a jedna politická strana, ktorá sa ideovo nedala jasne ukotviť (OLaNO). Po voľbách 2016 sa počet parlamentných strán zvýšil. Okrem Smeru-SD, SaS, OLaNO a Mostu-Híd sa do parlamentu dostali aj tri nové politické strany Sme-rodina, Sieť a pravicoví extrémisti z LSNS.

² V parlamentných voľbách 2020 hranicu na vstup do parlamentu prekročili nasledujúce politické strany: OLaNO (25,02%), Smer-SD (18,29%), Sme rodina (8,24%), LSNS (7,97%), SaS (6,22%) a Za ľudí (5,77%).

³ Na ilustráciu: minister zdravotníctva vo vláde Igora Matoviča Marek Krajčí vzbudil verejnú polemiku o otázkach vzťahu osobnej viery k Bohu a politiky, keď okrem iného povedal: „Ako desaťročný som prežil osobné Božie volanie. Na výzvu kazateľa,

lebnom období. Ku konzervatívnym hodnotám, resp. k hodnotám kresťanskej demokracie sa hlásia viaceré politické strany, prípadne niektoré poslanecké krídla parlamentných strán. Problém však je, že nie všetky majú predpoklad na to, aby sme ich mohli zaradiť do ideovej rodiny kresťansko-demokratických strán.

Cieľom tohto textu je identifikovať hodnoty kresťansko-demokratickej politiky v komunikácii relevantných slovenských straníckych subjektov. Týmto cieľom máme záujem odpovedať na otázku, či po vypadnutí KDH a SDKÚ-DS z parlamentu má na Slovensku kresťanská demokracia spomedzi aktuálnych parlamentných strán svojho prirodzeného pokračovateľa. K záverom prichádzame po obsahovej analýze primárnych prameňov, v prvom rade volebných programov. Do úvahy však berieme aj výroky niektorých čelných predstaviteľov skúmaných strán, tieto však pre obmedzený priestor neuvádzame v doslovnom znení. Pri analýze využívame aj texty publikované v dennej tlači a prepisy rokovaní pléna z elektronického archívu Národnej rady Slovenskej republiky.

Text je rozdelený do troch hlavných častí. V prvej vysvetľujeme hodnoty kresťanskej demokracie, v nasledujúcej časti predstavujeme teoretické prístupy ku klasifikácii straníckych rodín s dôrazom na kresťansko-demokratické a konzervatívne subjekty. Napokon, v poslednej časti analyzujeme pramene s cieľom identifikovať témy spojené s hodnotami kresťanskej demokracie v politike súčasných parlamentných straníckych formácií na Slovensku.

1. HODNOTY KRESŤANSKEJ DEMOKRACIE V STRANÍCKEJ POLITIKE?

Konfesionálne strany sa v európskom prostredí začali formovať v druhej polovici 19. storočia v nábožensky zmiešaných štátoch ako protiklad

---

evanjelistu Janka Krišku, som v modlitbe odovzdal svoj život Pánovi Ježišovi Kristovi a rozhodol som sa ho celý život nasledovať ako svojho Pána a Spasiteľa. Bol to silný okamžik – Duch Svätý na mňa zostúpil, keď som sa zabával s kamarátmi na galérii kostola počas bohoslužieb. Zrazu som začal plakať a vedel som, že musím na výzvu reagovať. Môj život sa týmto rozhodnutím radikálne zmenil. Odvtedy som žil s neotrasiteľným vedomím, že Ježiš vždy stojí pri mne, stal sa mi najbližším priateľom. Na vyznanie svojej viery som sa dal pokrstiť vodným krstom.“ (Pozri Marek KRAJČÍ „Prevziať zodpovednosť za našu krajinu,“ *Môj príbeh. Životné príbehy, ktoré zažili osobnú skúsenosť s Bohom*, <https://www.mojpribeh.sk/pribeh/mudr-marek-krajci-prevziate-zodpovednost-za-kraji> [cit. 5. jún 2020])

k protestantskému liberalizmu. V konfesiónalné homogénnych krajinách bol ich vznik reakciou na rastúci laicizmus vtedajších národných vlád.⁴ Dôležitú úlohu pri vzniku konfesiónalné zameraných strán na území vtedajšieho Rakúska-Uhorska zohral pápež Lev XIII. so sociálnym spisom *Rerum Novarum: O robotníckej otázke*.⁵ Pápež sa v dokumente negatívne vyhranil voči narastajúcemu vplyvu socialistických a liberálnych hnutí. Zrušenie súkromného vlastníctva a prevod súkromného vlastníctva do rúk štátu bol podľa neho nielen v rozpore s prirodzeným právom, ale takýto proces mal poškodiť tak individuálnych vlastníkov i zamestnávateľov, ako aj samotných robotníkov. Napriek tomu, že pápež v encyklike priamočiaro nevyzval robotníkov, aby na presadenie sociálno-etických cieľov zakladali konfesiónalné politické strany, encyklika mala bezprostredný dopad na verejné angažovanie sa katolíkov.⁶ Tento proces v konečnom dôsledku viedol k rozkvetu silného stranícko-ideového smeru – politického katolicizmu, ktorý však nebol vo všetkých štátoch orientovaný prodemokraticky. Podľa amerického politológa Gabriela A. Almonda pred druhou svetovou vojnou bola veľká časť západoeurópskych katolíkov hlboko nedôverčivá k demokracii, ak nie výslovne antidemokratická. Demokraciu považovali za prisluhovača bolševizmu a uprednostňovali skôr autoritatívne režimy, ako napríklad v Rakúsku, Portugalsku a Španielsku⁷ a v konečnom dôsledku aj na Slovensku. Skutočne demokratickými prúdmi politického katolicizmu boli menšinové hnutia podporované niektorými katolíckymi odborármi, mestskými strednými triedami a niekoľkými intelektuálmi a členmi duchovenstva.⁸

Po druhej svetovej vojne reprezentanti kresťanskej demokracie formovali politické procesy v mnohých európskych krajinách a mali

⁴ Pozri Klaus von BEYME, *Parteien im Wandel. Von den Volksparteien zu den professionalisierten Wählerparteien*, Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2000.

⁵ LEV XIII. „*Rerum Novarum*,“ 1891, in *Dokumenty sociálnej náuky Cirkvi*, Trnava: SSV, 2007, s. 13–14, pozri aj Imrich SKLENKA, „Christliche Demokratie in der Slowakei,“ in *Christliche Demokratie im zusammenwachsenden Europa. Entwicklungen, Programmatik, Perspektiven*, ed. Günter Buchstab – Rudolf Uertz, Freiburg im Breisgau: Herder, 2004, s. 317–324.

⁶ Pozri Gabriel A. ALMOND, „The Political Ideas of Christian Democracy,“ *The Journal of Politics* 10, č. 4 (1948): 734–763.

⁷ Pozri Gabriel A. ALMOND, „The Christian Parties of Western Europe,“ *World Politics* 1, č. 1 (1948): 30–58.

⁸ Pozri tamtiež.

bezprostredný vplyv na proces zjednocujúcej sa Európy.⁹ Niekoľko zakladajúcich otcov Európskej únie bolo členmi práve kresťansko-demokratických strán. Napriek tomu, že vo svojom názve mali adjektív kresťansko-demokratický, nevnímali sa ako typicky náboženské strany,¹⁰ ale skôr ako nadkonfesiónálne sekulárne zoskupenia. Podľa Freya „pre náboženské strany je špecifická náboženská doktrína základom politiky strany, zatiaľ čo kresťansko-demokratické strany sú sekulárnymi stranami, ktoré uplatňujú politiku inšpirovanú náboženstvom.“¹¹ Dnes je táto stranícka rodina považovaná za najúspešnejšie politické hnutie v západnej Európe¹² s výrazným vplyvom na formovanie moderného sociálneho štátu.¹³ Ide o jednu z najväčších a najvplyvnejších skupín medzi európskymi stranami, aj keď v súčasnosti sa čoraz častejšie hovorí o kríze kresťanskej demokracie. Kresťansko-demokratické strany totiž v mnohých európskych krajinách stratili volebnú podporu kvôli silným sekularizačným trendom.¹⁴

Napriek spoločnému kresťansko-demokratickému fundamentu nie sú tieto stranícke formácie z hľadiska svojho programu úplne konzistentné. Podľa viacerých autorov úlohy, funkcie a obsah pisma „C“ (v slovenčine „k“ ako kresťanský) sú pre západoeurópske kresťansko-demokratické strany odlišné.¹⁵ Napriek tejto programovej heterogenite je ich hodnotový svet založený na niektorých spoločných prioritách,

⁹ Pozri Rosario FORLENZA, „The Politics of the Abendland: Christian Democracy and the Idea of Europe after the Second World War,“ *Contemporary European History* 26, č. 2 (2017): 261–286 a Alena KERSCHER, *Christdemokratische Parteien und die europäische Integration. Handlungsraum christdemokratischer Parteien jenseits des permissiven Konsenses*, Wiesbaden: Springer, 2018.

¹⁰ K problematike náboženských strán pozri Jozef LENČ, *Náboženstvo v politike a pozícia náboženských politických strán*, Trnava: UCM, 2015.

¹¹ Pozri Thimoteos FREY, *Die Christdemokratie in Westeuropa. Der schmale Grat zum Erfolg*, Baden-Baden: Nomos, 2009.

¹² Pozri Stathis N. KALYVAS, *The Rise of Christian Democracy in Europe*, Chicago: University of Chicago Press, 1996.

¹³ Pozri Kees van KERSBERGEN, *Social Capitalism. A study of Christian democracy and the welfare state*, London – New York: Routledge, 1995.

¹⁴ Pozri Eva-Maria EUCHNER – Caroline PREIDEL, „Politicisation without Party Discipline. A New Perspective on Christian Democracy in Modern Times,“ *Parliamentary Affairs* 70, č. 3 (2017): 465–488.

¹⁵ Pozri Franz HORNER, *Konservative und christdemokratische Parteien in Europa. Geschichte, Programmatik, Strukturen*, Wien – München: Herold, 1981 a Peter MAIR – Cas MUDDE, „The Party Family and its Study,“ *Annual Review of Political Science* 1, č. 1 (1998): 211–229.

ako personalizmus, právny štát, solidarita, sociálna spravodlivosť, sociálne trhovú ekonomiku, subsidiarita a veľký dôraz kladú na úlohu rodiny v spoločnosti. Hodnoty kresťanskej demokracie vychádzajú zo sociálneho učenia kresťanských cirkví. Základom tohto učenia je obraz človeka ako Božieho stvorenia, ktorému prináleží dôstojnosť, rozmanitosť, rovnocennosť a hodnoty ako sloboda, demokratické spolurozhodovanie a sociálna spravodlivosť.¹⁶

Jednou zo základných hodnôt kresťanskej demokracie je kresťanský personalizmus. V kresťansko-demokratickej perspektíve vystupuje človek ako jedinečná bytosť, ktorá aktívnym spôsobom formuje spravovanie vecí verejných. Človek je síce individuum s neodňateľnými právami, ale jeho sociálna podstata sa stáva realitou len vtedy, keď žije s inými ľuďmi. Podľa kresťanských demokratov Boh má záujem vidieť človeka uprostred spoločnosti. Iba v spoločenstve iných ľudí môže každý jednotliviec rásť a napredovať. Kresťanská demokracia ako myšlienkový prúd tak potvrdzuje a prehľbuje právo človeka na rovnocenné, aktívne a hlavne zodpovedné formovanie spoločenského a politického vývoja, čo je prakticky základným princípom demokratického poriadku a právneho štátu.¹⁷ Carlo Invernizzi Accetti, autor jednej z najnovších monografií na tému kresťanskej demokracie, predpokladá, že ľudský človek bol stvorený Bohom na konkrétny účel. Tento človek – vrátane biologického života, ktorý je jeho materiálnym substrátom – je skutočne cenný, a preto si zasluži úctu. Znamená to, že je hriechom zasahovať do slobodného rozvoja každej osoby a obzvlášť závažný hriech, ktorý podkopáva možnosť naplnenia každej osoby, je obmedzovanie biologického života, a to od momentu počatia po prirodzenú smrť. Najkonkrétnejšie – a v súčasnosti najvýznamnejšie – sa táto zásada v uvažovaní kresťanských demo-

---

¹⁶ K hodnotám kresťanskej demokracie pozri viac Karsten GRABOW, „Christliche Demokratie. Was ist das?“, in *Christliche Demokratie: Grundsätze und Politikgestaltung*, ed. Karsten Grabow, Berlin: KAS, 2010, s. 7–12 a Rudolf UERTZ, „Zur Theorie und Programmatik der Christlichen Demokratie“, in *Christliche Demokratie im zusammenwachsenden Europa. Entwicklungen, Programmatik, Perspektiven*, ed. Günter Buchstab – Rudolf Uertz, Freiburg im Breisgau: Herder, s. 32–61 a Anton RAUSCHER, „Das christlich-soziale und christlich-demokratische Ideenspektrum“, in *Christliche Demokratie im zusammenwachsenden Europa. Entwicklungen, Programmatik, Perspektiven*, ed. Günter Buchstab – Rudolf Uertz, Freiburg im Breisgau: Herder, s. 27–30 a Radoslav ŠTEFANČÍK – Ján FABIČOVIC, *O kresťanskej demokracii*, Berlín: KAS, 2019.

¹⁷ Pozri Grabow, *Christliche Demokratie*.

kratov uplatňuje v absolútnom zákaze potratov a eutanázie.¹⁸ Na právo na život od počatia nazerajú kresťanskí demokrati ako na jedno z rozhodujúcich ľudských práv. Už pápež Ján XXIII. ho vo svojej encyklike *Pacem in terris* z roku 1963 uvádza hneď ako prvé právo človeka.¹⁹ Iný pápež, Ján Pavol II., v tomto kontexte hovorí:

Ľudský život je posvätný a nenarušiteľný v každom okamihu svojho jestvovania, aj v počiatočnej fáze, ktorá predchádza narodeniu. Človek už v lone matky patrí Bohu, lebo ten, ktorý všetko preniká a pozná, utvára ho a formuje vlastnými rukami, vidí ho, keď je ešte malým, beztvárnym embryom, a dokáže v ňom vidieť dospelého človeka, akým sa stane v budúcnosti.²⁰

Napriek jasným slovám katolíckej cirkvi v mnohých krajinách, kde dlhé roky boli kresťanskí demokrati súčasťou vládnych kabinetov, sa interrupcie vykonávali a stále vykonávajú. Jedno z vysvetlení tohto stavu je spojené so snahou politických strán osloviť väčšie množstvo voličov, vrátane tých, pre ktorých je právo ženy rozhodnúť o svojom tehotenstve podstatnejšie, ako právo na život od počatia. Rovnako netreba zabúdať na sekularizačné tendencie západoeurópskych spoločností, na ktoré strany prirodzene reagujú úpravami svojich obsahových priorít. Nemec ký politológ Klaus von Beyme v tomto kontexte hovorí o „deideologizácii politických strán a programovom zblížovaní straníckych rodín“.²¹

Dôležitými hodnotami kresťanskej demokracie sú subsidiarita, dôstojnosť a spravodlivosť. Výsledkom je konštitutívne spojenie medzi človekom, subsidiaritou a solidaritou. Človek je tak vždy aktérom svojho vlastného rozvoja.²² Dôležitým dokumentom definujúcim princíp subsidiarity je pre kresťanských demokratov encyklika pápeža Pia XI. *Quadragesimo Anno* z roku 1931, ktorý v nej okrem iného píše:

Predsa však musí ostať jasná veľmi dôležitá zásada v sociálnej filozofii: ak je nepovolené odobrať jednotlivcom to, čo môžu vykonávať vlastnými silami a vlastným

¹⁸ Pozri Carlo Invernizzi ACCETTI, *What is Christian Democracy? Politics, Religion And Ideology*, Cambridge: University Press, 2019, s. 69.

¹⁹ Pozri JÁN XXIII., „*Pacem in terris*,“ 1963, in *Dokumenty sociálnej náuky Cirkvi*, Trnava: SSV, 2007, s. 279.

²⁰ Pozri JÁN PAVOL II., *Evangelium Vitae*, Trnava: SSV, 1995, s. 110.

²¹ Pozri von BEYME, *Parteien im Wandel*, s. 64.

²² Pozri Helmut REIFELD, „Internationale Solidarität und Entwicklungszusammenarbeit,“ in *Christliche Demokratie: Grundsätze und Politikgestaltung*, ed. Karsten Grabow, Berlin: KAS, 2010, s. 32–34.

úsilím a prideliť to spoločenstvu, tak je nespravodlivé preniesť na väčšiu a vyššiu spoločnosť to, čo môžu vykonávať menšie a nižšie spoločenstvá.²³

Pod dôstojnosťou sa v kresťanskej demokracii myslí, že všetci muži a ženy sú stvorení na obraz Boží, z ktorého neodňateľná dôstojnosť pramení. Preto sú si všetci ľudia rovní a zasluhujú si rovnaké práva a zaobchádzanie. Nikto nesmie byť pre svoje presvedčenie, vieru, funkciu, pôvod alebo pre iné dôvody zvýhodnený alebo naopak znevýhodnený pred zákonom. Spravodlivosť sa spravidla dosahuje tak, že každý človek dostane rovnakú príležitosť na svoj individuálny rozvoj podľa svojich vlastných želaní a schopností.²⁴

Ako budeme vidieť pri analýze straníckych dokumentov, politické strany, ktoré sa hlásia k hodnotám kresťanstva, intenzívne prízvukujú význam rodiny. Rodina je považovaná za prirodzené ľudské spoločenstvo, za základnú bunku spoločnosti. Rodina je miestom, kde panuje vzájomná dôstojnosť a dôvera. Dobré vzťahy v rodine sú zároveň dôležité pre rozvoj dieťaťa. Dobré fungujúca rodina je považovaná za najvhodnejší nástroj na predchádzanie, prípadne na riešenie sociálnych problémov. Práve v tomto kontexte však v prostredí európskej kresťanskej demokracie pozorujeme odlišné prístupy. Zatiaľ čo napríklad slovenskí kresťanskí demokrati zvyčajne odmietajú uznať iné zväzky (napr. homosexuálov) za rovnocenné s tradičnou rodinou (muž, žena, deti), nemeckí kresťanskí demokrati v limitovanej miere akceptujú aj tento typ partnerstiev.

Mimoriadna pozornosť sa v prostredí kresťanských demokratov venuje podpore medzigeneračnej solidarity. Kresťanská demokracia kladie dôraz na ochranu tehotných žien, ľudského života od počatia a rovnako ľudí v postproduktívnom veku. Vzhľadom na to, že pre kresťanských demokratov je rodina mimoriadne dôležitá, podporuje zosúladieniu rodinného a pracovného života, a snaží sa o uznanie neplatenej práce. Investícia do pevných rodinných vzťahov je pozitívnou investíciou do budúcnosti celej spoločnosti. Ak je totiž súdržná rodina, bude súdržné a solidárne celé spoločenstvo.²⁵

²³ Pozri Pius XI. „Quadragesimo Anno,“ 1931, in *Dokumenty sociálnej náuky Cirkvi*, Trnava: SSV, 2007, s. 81.

²⁴ Pozri GRABOW, *Christliche Demokratie* a UERTZ, *Zur Theorie und Programmatik*.

²⁵ Pozri tamtiež.

Napriek tomu, že sloboda a zodpovednosť sa spájajú hlavne s liberálmi, svoje nezastupiteľné miesto majú aj v hodnotovom svete kresťanskej demokracie. Z tohto dôvodu je právny štát považovaný za hlavný postulát slobodného politického systému. Ak je predsa len nevyhnutné uskutočniť nejaké politicko-ekonomické zmeny, k týmto má dôjsť postupným a hlavne ústavným spôsobom, ale určite nie revolučnými prevratmi. Verejné orgány by nemali zasahovať do ľudských bytostí žiadnym spôsobom, ktorý by ohrozoval alebo podkopával ich základnú slobodu. Cieľom verejných inštitúcií by malo byť vytvorenie podmienok pre voľný a harmonický rozvoj každého jednotlivca v súlade s prirodzeným poriadkom, ktorý chce Boh.²⁶

V neposlednom rade netreba zabúdať na vzťah kresťanských demokratov k hospodárskej politike. V tomto prípade kresťanskí demokrati podporujú sociálne trhové hospodárstvo, a to aj napriek tomu, že tento pojem môže mať v každej krajine iný zmysel. Spravidla sa však ním chápe kombinácia zásad voľného trhu so sociálno-politickými službami na vytvorenie sociálnej rovnováhy. Sociálne trhové hospodárstvo nie je iba hospodárskym systémom, ale sociálnym konceptom, ktorý sa v priebehu 20. storočia aplikoval v mnohých západoeurópskych demokraciách, v prvom rade v Nemecku, Belgicku, Holandsku, Luxembursku a Rakúsku.²⁷

2. PRÍSTUPY KU KLASIFIKÁCII POLITICKÝCH STRÁN

Ku klasifikácii súčasných európskych politických strán existuje viacero teoretických prístupov.²⁸ Jeden z nich je založený na charakterizovaní politických strán podľa ich organizačnej štruktúry. Politológovia si v tomto kontexte všímajú napríklad vnútornú organizáciu strany, stupeň súdržnosti, vzťahy medzi vedením a členskou základňou, postavenie členskej základne pri nominovaní kandidátov vo voľbách, prípadne hľadajú odpoveď na otázku, aký vplyv má členská základňa na rozhodovanie

²⁶ Pozri ACCETTI, *What is Christian Democracy?*, s. 71.

²⁷ Pozri Matthias SCHÄFER, „Wirtschaftspolitik,“ in *Christliche Demokratie: Grundsätze und Politikgestaltung*, ed. Karsten GRABOW, Berlin: KAS, 2010, s. 24–25.

²⁸ Pozri Anton PELINKA, „Die Christdemokraten als europäische Parteifamilie. Ein Kommentar,“ in *Christdemokratie in Europa im 20. Jahrhundert*, ed. Michael Gehler – Wolfram Kaiser – Helmut Wohnout, Wien: Böhlau Verlag, 2001, s. 537–555.

straníckeho vedenia.²⁹ Skúmať organizačnú štruktúru strán v strednej a východnej Európe je však zložitejšie, ako u strán v západnej Európe. Len na Slovensku vznikne každé volebné obdobie minimálne jedna politická strana, ktorá je schopná v nasledujúcich voľbách prekročiť päťpercentné kvórum na vstup do parlamentu. Keďže tieto strany fungujú len jedno alebo dve volebné obdobia,³⁰ nemajú dostatočný časový priestor na vybudovanie vnútrostraníckej štruktúry.

Okrem organizačnej štruktúry v centre pozornosti iného prístupu k výskumu politických strán stojí miera ich inštitucionalizácie. Existuje niekoľko faktorov, podľa ktorých je možné hodnotiť inštitucionalizáciu politických strán alebo straníckych systémov.³¹ Pri analýze tohto faktoru bádatelia hľadajú odpovede na otázky, do akej miery sú politické strany v spoločnosti dostatočne ukotvené, aký význam zohráva líder strany, aká je miera volatility, či strany majú dostatočne diverzifikované finančné zdroje, prípadne, či sa tešia dôvere verejnosti, prípadne či si dokážu udržať stabilnú podporu voličov aj po výmene straníckeho vedenia. Podľa uvedených znakov slovenské parlamentné voľby 2020 potvrdili slabú mieru inštitucionalizácie straníckeho systému, ktorú je však možné pozorovať prakticky od vzniku súťaživého straníckeho systému.³²

Jeden z často využívaných teoretických prístupov ku klasifikácii politických strán je prístup založený na analýze programových priorít politických strán, ktorý je rozhodujúci aj pre naše ďalšie uvažovanie. Podľa neho každá politická strana prináleží na základe hodnotových

---

²⁹ Pozri Richard S. KATZ – Peter MAIR, „The Evolution of Party Organizations in Europe. Three Faces of Party Organization,” *American Review of Politics* 14, (1993): 593–617 a Rachel GIBSON – Robert HARMEL, „Party Families and Democratic Performance: Extraparliamentary vs. Parliamentary Group Power,” *Political Studies* 46 č. 3, (1998): 633–650.

³⁰ Pozri Kevin DEEGAN-KRAUSE – Tim HAUGHTON, „Surviving the Storm: Factors Determining Party Survival in Central and Eastern Europe,” *East European Politics and Societies and Cultures* 32, č. 3 (2018): 473–492 a Olga BRUNNEROVÁ, „Nové politické strany naprieč Európou: volební úspech nových politických strán v dvaceti osmi evropských demokraciách,” *Politické vedy* 22, č. 3 (2019): 112–141.

³¹ Pozri Kenneth JANDA, *Political Parties: A Cross-national Survey*, New York: Free Press, 1980 a Angelo PANEBIANCO, *Political Parties: Organization and Power*, Cambridge: Cambridge University Press, 1988 a Matthias BASEDAU – Alexander STROH – Gero ERDMANN, „Die Institutionalisierung politischer Parteien im anglophonen Afrika,” *KAS/Auslandsinformationen* 11 (2006): 25–45.

³² Pozri Ondřej FILIPEC, „Challenging Trends within Slovak Party System in the Context of 2016 Elections to the National Council of the Slovak Republic,” *Politics in Central Europe* 15, č. 1 (2019): 7–34.

priorít do nejakej ideovej straníckej rodiny. Podľa Maira a Muddeho³³ nie je metafora „stranícka rodina“ úplne najčastejším výrazom, pretože napriek zaradeniu do určitej skupiny môžu medzi stranami existovať výrazné ideové rozdiely. Netreba zabúdať na fakt, že hoci niektoré politické strany patria do tej istej straníckej rodiny, v rámci národného straníckeho systému sa môžu nachádzať v konkurenčnom postavení (na Slovensku v minulosti napríklad Kresťanskodemokratické hnutie a Slovenská demokratická a kresťanská únia – Demokratická strana). Napriek možným výhradám však aj Mair a Mudde³⁴ priznávajú, že uvedená metafora je v komparatívnej politológii ľahko pochopiteľnou, a preto aj často používanou.

Počet straníckych rodín sa v teoretických prístupoch odlišuje v závislosti od autora. Klaus von Beyme rozlišuje medzi deviatimi straníckymi rodinami v podmienkach západoeurópskych demokracií, pričom svoje uvažovanie ďalej rozširuje aj na štáty strednej a východnej Európy. V prípade Slovenska von Beyme³⁵ rozlišoval počas prvých desiatich rokov od transformácie režimu nasledovné stranícke rodiny: kresťanských demokratov, liberálnych demokratov, konzervatívnych demokratov, sociálnych demokratov, reformovaných komunistov, ekologické strany a skupinu etnických a regionálnych strán. Paul G. Lewis³⁶ používa pri klasifikovaní straníckych formácií v postkomunistickom priestore podobnú schému, pričom rozlišuje medzi nasledovníkmi bývalých komunistov, sociálnymi demokratmi, skupinou liberálnych a na trh orientovaných konzervatívcov, etnické strany, agrárnymi stranami, kresťanskými demokratmi / tradičnými demokratmi a nakoniec nacionalistami.

Pri pohľade na klasifikáciu oboch autorov je evidentné, že obaja rozlišujú medzi konzervatívnymi stranami a rodinou kresťansko-demokratických strán. Rozlišovanie medzi konzervatívnymi a kresťansko-demokratickými straníckymi rodinami však nie je vždy jednoduché, dokonca niektorí autori³⁷ upozorňujú na diskusiu o názore, že

³³ Peter MAIR – Cas MUDDE, „The Party Family and its Study,“ *Annual Review of Political Science* 1, č. 1 (1998): 211–229.

³⁴ Pozri tamtiež.

³⁵ Pozri von BEYME, *Parteien im Wandel*, s. 101.

³⁶ Pozri Paul G. LEWIS, *Political Parties in Post-Communist Eastern Europe*, New York: Routledge, 2001.

³⁷ Pozri Antonius LIEDHEGENER – Torsten OPPELAND, „Die christdemokratische Parteifamilie,“ in *Parteifamilien. Identitätsbestimmend oder nur noch Etikett?*, ed. Uwe Jun – Benjamin Höhne, Opladen – Berlin – Toronto: Verlag Barbara Budrich, 2012, s. 101–131.

kresťanskí demokrati nie sú samostatnou straníckou rodinou, ale len podskupinou konzervatívnych strán. Tento prístup je pochopiteľný, pretože politické strany patriace k obom straníckym rodinám majú mnoho spoločných obsahových priorít. Jeden z rozlišovacích znakov spočíva v ich historickom formovaní. Tak konzervatívne, ako aj kresťansko-demokratické strany vznikali ako protiváha proti rastúcemu vplyvu liberalizmu, prípadne laicizmu. Kresťanskí demokrati sa presadili najmä v štátoch s prevahou katolíckeho obyvateľstva (Belgicko, Luxembursko, Taliansko), prípadne v konfesiónálne zmiešaných štátoch (Nemecko, Holandsko, Švajčiarsko).³⁸ Naopak, v štátoch, v ktorých kresťanskí demokrati neprebrali úlohu hlavného kritika laicistických tendencií, sa presadili konzervatívne politické strany (Veľká Británia). Aj historický vývoj ovplyvnený sekularizáciou spoločnosti a postupným stieraním výrazných rozdielov medzi spoločenskými vrstvami však postupne stratil na význame pri rozlišovaní hodnotových orientácií politických strán. Nemecký politológ Otto Kirchheimer si už v polovici šesťdesiatych rokov 20. storočia všima postupné stieranie ideových hraníc medzi stranami, marginalizáciu ideových priorít a postupný nárast významu iných faktorov pre volebný úspech politických strán, akými sú úloha úzkeho vedenia strany a lídra, úloha médií, či štátom podporované stranícke financovanie.³⁹

Na jasnejšie zaradenie politickej formácie do straníckej rodiny sa ako prospešné ukazuje použiť štyri kritériá, podľa ktorých niektorí autori⁴⁰ klasifikujú programovú orientáciu. Ide o:

- meno alebo značku politickej strany,
- zaradenie politických strán v konfliktnnej štruktúre spoločnosti,
- príslušnosť strany k transnacionálnej organizácii politických strán a
- programovú orientáciu politických strán.

Zatiaľ čo niektoré tradičné politické strany (sociálnych demokratov, kresťanských demokratov, liberálov) je v stabilných straníckych systémoch západnej Európy možné charakterizovať podľa uvedených kritérií jednoducho, pretože existujú dlhodobo pod jedným a tým istým

³⁸ Pozri von BEYME, *Parteien im Wandel*.

³⁹ Pozri Otto KIRCHHEIMER, „Der Wandel des westeuropäischen Parteiensystems,“ *Politische Vierteljahresschrift* 6, č. 1 (1965): 20–41.

⁴⁰ Pozri Peter MAIR – Cas MUDDE, „The Party Family and its Study,“ *Annual Review of Political Science* 1, č. 1 (1998): 211–229 a von BEYME, *Parteien im Wandel*.

názvom, ich vznik a formovanie je produktom konfliktnej štruktúry spoločnosti,⁴¹ pravidelne sa prezentujú rovnakými ideovými a programovými prioritami, prípadne sú ukotvené v nejakej transnacionálnej organizácii politických strán a úspešne v nej pôsobia dlhšie obdobie, je určenie ideovej orientácie slovenských politických strán podľa uvedených kritérií komplikovanejšie z niekoľkých dôvodov.

Prvým dôvodom je historická absencia konfliktnej štruktúry spoločnosti, ako ju poznáme v štátoch západnej Európy.⁴² Klasické sociálne konflikty zohrávajúce významnú úlohu pri vzniku politických strán v druhej polovici devätnásteho, resp. v prvej polovici dvadsiateho storočia (podľa ktorých by sme vedeli zaradiť aj Katolícku ľudovú stranu, ktorá bola hlavným reprezentantom záujmov katolíckej cirkvi v Uhorsku a katolíckeho kresťansko-sociálneho učenia a jej hlavným cieľom bolo zachovanie kresťanského charakteru uhorskej spoločnosti, prípadne neskôr Hlinkovu Slovenskú ľudovú stranu) sa kvôli absencii slobodnej straníckej súťaže počas režimu komunistickej strany úplne vytratil.⁴³ Komunistický režim sa okrem iného prejavil v nivelizácii spoločnosti a v stieraní rozdielov medzi spoločenskými vrstvami, ktoré sú predpokladom pre vznik spoločenských konfliktov. Po transformácii režimu na konci osemdesiatych rokov 20. storočia sa síce objavili politické konflikty ovplyvňujúce vývoj straníckeho systému, tieto však neboli výsledkom spoločenského štiepenia, ale skôr odlišných postojov verejnosti k témam, ktoré aktuálne dominujú verejnej diskusii.⁴⁴ A tak, ako sa menia témy diskusie, sa menia aj politické strany. Keďže strany nie sú výsledkom sociálneho štiepenia, ale skôr postojov verejnosti k závažným aktuálnym témam, životnosť niektorých strán je obmedzujúca. Niektoré politické strany dokonca nedokážu prežiť ani jedno celé volebné obdobie, v prieskumoch verejnej mienky dokážu padnúť pod hranicu zvoliteľnosti bezprostredne po voľbách. Niektoré strany zažívajú po vzniku prudký

---

⁴¹ Pozri Seymour Martin LIPSET – Stein ROKKAN, „Cleavage Structures, Party Systems, and Voter Alignments: an Introduction,“ in *Party Systems and Voter Alignments: Cross-National Perspectives*, ed. Seymour Martin Lipset – Stein Rokkan, New York: Free Press, 1967, s. 1–64.

⁴² Pozri tamtiež.

⁴³ Pozri Uwe BERNDT, „Ostmitteleuropa – neue cleavages, neue Parteien,“ in *Gesellschaftliche Konflikte und Parteiensysteme. Länder- und Regionalstudien*, ed. Ulrich Eith – Gerd Mielke, Opladen: Westdeutscher Verlag, 2001, s. 157–170.

⁴⁴ Pozri Lubomír KOPEČEK, *Demokracie, dikatury a politické stranictví na Slovensku*, Brno: CDK, 2006.

nárast popularity, po ktorom nasleduje rýchly pokles a následne zánik strany.⁴⁵ Sú prípady, kedy sa strana rozpadla bezprostredne po vstupe do parlamentu, prípadne po tom, ako líder odišiel z čela strany, stratila celá organizácia na význame.

Druhý dôvod je, že hoci niektoré slovenské strany sú ukotvené na medzinárodnej úrovni, samotné federácie politických strán združujú politické strany z viacerých straníckych rodín. Ak nás, vzhľadom na obsah tohto článku, zaujíma najviac Európska ľudová strana (EPP), tak sa pri zohľadnení tohto kritéria vôbec neposunieme smerom dopredu. EPP totiž združuje nielen kresťansko-demokratické strany, ale v jej radoch nájdeme aj občiansko-konzervatívne a národno-konzervatívne formácie.⁴⁶ Dôležitým nedostatkom tohto kritéria je aj absencia záujmu o medzinárodné ukotvenie v transnacionálnej organizácii u niektorých slovenských politických strán. Na druhej strane, problém tohto kritéria tkvie aj v tom, že politické strany podobného programového zamerania môžu byť na medzinárodnej úrovni súčasťou rôznych straníckych federácií.⁴⁷

Kritérium programovej politiky sa na prvý pohľad javí ako najobjektívnejšie kritérium klasifikácie politických strán, pretože každá strana presadzuje programové priority, ktoré sú postavené na určitých hodnotách, pričom kresťanskí demokrati, na rozdiel od konzervatívcov, zkladajú svoje priority na kresťanskom sociálnom učení. Napriek tomu niektorí autori považujú toto kritérium za komplikované, pretože existuje veľké množstvo rôznych zdrojov, podľa ktorých môžeme posudzovať ideové zameranie politickej strany.⁴⁸ Na Slovensku je toto kritérium komplikované aj z iného dôvodu. Tým je skutočnosť, že posledné dve volebné periódy pozorujeme u niektorých politických strán nezáujem predstaviť programové priority vo forme volebných programov. Skúmanie programových dokumentov, ktoré sa v komparatívnej politológii používa na klasifikovanie ideovej príslušnosti politických strán, tak v podmienkach Slovenska nemusí fungovať. Dôvod, prečo niektoré po-

⁴⁵ Pozri Peter ONDRIA – Branislav KOVÁČIK – Igor KOŠÍR, „The system of political parties of the Slovak Republic,“ *Politické vedy* 13, č. 2 (2010): 89–106.

⁴⁶ Pozri Benjamin von dem BERGE, „Europarty Eastern enlargement: an empirical analysis of Europarty influence on Central and Eastern European parties and party systems,“ *East European Politics* 33, č. 4 (2017): 472–495.

⁴⁷ Pozri MAIR – MUDDE, *The Party Family* a von BEYME, *Parteien im Wandel*.

⁴⁸ Pozri tamtiež a Laurenz ENNSER, „The homogeneity of West European party families,“ *Party Politics* 18, č. 2 (2010): 151–171.

litické strany nekladú dôraz na volebné programy, je jednoduchý. Tieto strany existujú ako stranícke organizácie len formálne, ale ich charakteristika je vzdialená od tradičného chápania politických strán, aké poznáme v západnej Európe. Popularita mnohých slovenských politických strán sa odvíja od popularity stranického lídra, spravidla otca zakladateľa. Ak je dominantný líder ideovo nevyprofilovaný, ťažko sa následne určuje ideová orientácia celej politickej strany. Napriek uvedeným nedostatkom toto tretie kritérium bude dôležité aj pre našu ďalšiu analýzu. Avšak s dôležitou metodologickou poznámkou. Práve pre nezáujem niektorých politických strán uchádzať sa o priazeň voličov prostredníctvom volebných programov musíme siahnuť aj po iných zdrojoch, napríklad verejných vyjadreniach.

Napokon sa vrátime k prvému kritériu, a síce názvu strany, resp. straníckej značke. Na prvý pohľad by sa mohlo zdať, že výraz kresťansko-demokratický pomáha jednoznačne určiť hodnotovú orientáciu politickej strany. Predpokladá sa totiž, že samotná strana vie najlepšie zhodnotiť svoju ideologickú identitu a že sa táto odrazí v názve alebo označení, pod ktorým sa uchádza o priazeň voličov.⁴⁹ Problém však môže nastať, ak zakladatelia strany z rôznych dôvodov zvolia ideologicky neutrálne označenie. Zvlášť pre nové politické strany na Slovensku je tento trend obzvlášť aktuálny. Strany sa nielenže vyhýbajú samotnému výrazu *strana*, ale vyberajú si názvy, ktorých prvá konotácia nie je spojená s politikou (Sieť, Smer, SLNKO, Spolu, Sme rodina, Nádej, Skok, Sen, Obyčajní ľudia a nezávislé osobnosti, Most, Za ľudí). Problémom môže byť aj to, že adjektív kresťansko-demokratický sa vo verejnej diskusii spája aj s politickým katolicizmom.⁵⁰ Napriek možným nedostatkom budeme toto kritérium, podobne ako kritérium *party policy*, považovať rovnako za dôležité. Vychádzame totiž z predpokladu, že ak si strana zvolí do svojho názvu prívlastok kresťanský, resp. kresťansko-demokratický, mali by jej ciele a záujmy korešpondovať s politikou európskej rodiny kresťansko-demokratických formácií, teda tak, ako sme ich popísali v prvej časti tohto textu.

⁴⁹ Pozri MAIR – MUDDÉ, *The Party Family*.

⁵⁰ Pozri Terézia RONČÁKOVÁ – Marián SEKERÁK, „The Changing (political) Reality of Catholic Identity in Slovakia,“ *Analele Universitatii Bucuresti-Stiinte Politice* 19, č. 2 (2017): 3–30.

3. KREŠŤANSKÝ ELEMENT V SLOVENSKOM STRANÍCKOM SYSTÉME

Na základe obsahovej analýzy primárnych prameňov môžeme konštatovať, že odkazovanie na hodnoty kresťanstva a katolíckej cirkvi sa v podmienkach slovenského stranického systému nachádza v prvom rade u zástupcov troch stranických rodín: kresťanských demokratov, konzervatívnych strán a pravicových extrémistov. Na tomto mieste je potrebné zdôrazniť slovné vyjadrenie „v prvom rade“ z predchádzajúcej vety. Hodnoty kresťanstva a katolíckej cirkvi sú totiž prítomné aj v komunikačných stratégiách iných politických strán. Mimoriadne dobré vzťahy s predstaviteľmi katolíckej cirkvi si pestoval aj dlhoročný predseda slovenských sociálnych demokratov Robert Fico a svoj vzťah k cirkvi a náboženstvu pravidelne komunikoval aj šéf Slovenskej národnej strany (SNS) Andrej Danko z pozície predsedu slovenského parlamentu.

V nasledujúcom texte predstavíme politiku troch stranických rodín. Do rodiny kresťanských demokratov sme jednoznačne zaradili KDH a SDKÚ-DS. Príklon k hodnotám kresťanskej demokracie môžeme identifikovať nielen podľa názvu týchto subjektov alebo podľa príslušnosti k transnacionálnemu zoskupeniu združujúcemu kresťansko-demokratické subjekty (Európska ľudová strana). Príklon k hodnotám kresťanskej demokracie je evidentný aj podľa obsahových priorít strany. Do kategórie konzervatívnych strán radíme strany OĽaNO, Sme rodina a Za ľudí. Do tejto rodiny sme ich zaradili nielen preto, že nemajú v názve výraz kresťanský, prípadne kresťansko-demokratický, ale rovnako preto, lebo medzinárodne buď nie sú zatiaľ ukotvené (OĽaNO a Za ľudí), alebo sú členmi iných medzinárodných zoskupení (Sme rodina), pritom vo volebných kampaniach doteraz ako svoje priority prípravovali iné témy. Kultúrno-etické otázky sú v ich komunikačných stratégiách v porovnaní s inými témami v marginálnej pozícii. Napokon posledná analyzovaná strana, ĽSNS, patrí do skupiny pravicových extrémistov. Pri tejto klasifikácii vychádzame z viacerých faktorov, v prvom rade z obsahových priorít a komunikácie, ktoré obsahujú prvky typické pre predstaviteľov pravicového extrémizmu,⁵¹ ale aj z viacerých trestných konaní, ktoré sa vedú voči jednotlivým členom strany, okrem iného aj vo veci založenia, podpory a propagácie hnutia smerujúceho k potlačeniu

---

⁵¹ Pozri Radoslav ŠTEFANČÍK – Miloslav HVASTA, *Jazyk pravicového extrémizmu*, Bratislava: EKONÓM, 2019.

základných práv a slobôd, ktoré sa v období po parlamentných voľbách 2020 viedlo voči predsedovi strany Marianovi Kotlebovi.⁵²

3.1 *Stranícka rodina kresťanských demokratov*

Problémom tejto straníckej rodiny je, že vyradením SDKÚ-DS a KDH z Národnej rady SR v roku 2016 stratili jej zástupcovia priame zastúpenie v slovenskom parlamente. Ovpływňovanie politiky prostredníctvom straníckych subjektov, ktoré na medzinárodnej úrovni boli integrované v EPP, sa tak výrazne obmedzilo. Kresťanskodemokratické hnutie má síce svojho zástupcu v Európskom parlamente a rovnako dokázalo zabodovať v regionálnych a komunálnych voľbách, nič to však nemení na fakte, že aj po voľbách 2020 táto strana ostala stáť pred bránami parlamentu. Vo volebnom programe 2020⁵³ bolo možné identifikovať evidentný záujem presadzovať kultúrno-etické otázky v súlade s hodnotami kresťanstva, resp. náboženskej vierouky. KDH sa jednoznačne stavia za ochranu ľudského života už od počatia, je proti eutanáziám, podporuje tradičnú rodinu a má záujem posilniť výhradu vo svedomí, a to predovšetkým v medicínskej oblasti. Program KDH je koncipovaný tak, že v ňom nedominujú len kultúrno-etické otázky, ale rovnako hodnoty, ktoré sú spoločné pre európske kresťansko-demokratické strany ako solidarita, subsidiarita, ľudská dôstojnosť a objavujú sa v nej prvky sociálno-trhového hospodárstva. Až následne sa strana venuje iným témam, ako bytová výstavba, vzdelávanie, bezpečnosť, justícia, poľnohospodárstvo a pod.

3.2 *Stranícka rodina konzervatívnych strán*

Zo skupiny konzervatívnych strán máme ambíciu analyzovať tri politické strany. Prvou stranou je víťaz parlamentných volieb 2020 s názvom Obyčajní ľudia a nezávislé osobnosti (OĽaNO). Najskôr však považuje-

---

⁵² Do momentu odovzdania rukopisu nebol známy definitívny výsledok tohto procesu.

⁵³ Pozri KDH, „Reštart. Nádej pre Slovensko. Volebný program kresťanských demokratov,“ KDH, <https://www.kdh.sk/wp-content/uploads/2020/01/programRESTART-final-web.pdf> [cit. 4. jún 2020].

me za dôležité uviesť niekoľko poznámok k tejto stránickej organizácii. Strana je totiž jedinečná organizačnou štruktúrou, ktorá prakticky neexistuje. Od vzniku v roku 2011 evidovala štyroch členov a odmietať budovať stránickú hierarchiu s regionálnymi štruktúrami. Väčšina poslancov tohto zoskupenia síce bola súčasťou poslaneckého klubu OĽaNO, ale nebola súčasťou členskej základne strany. Aj tento fakt mohol mať vplyv na nestabilitu poslaneckého klubu. Až na základe novely zákona o politických stranách č. 85/2005 Zb. z. účinnej od 1. januára 2019, ktorá stanovila podmienku minimálneho počtu členov, rozšírila strana svoju členskú základňu.⁵⁴

Pri pohľade na poslanecký klub po voľbách 2020 je potrebné zdôrazniť ešte jednu skutočnosť. Strana vo voľbách 2020 umiestnila na kandidátnu listinu aj členov ďalších troch malých strán (NOVA, Kresťanská únia a Zmena zdola). Medzi zakladateľmi prvých dvoch boli aj dlhoroční bývalí členovia KDH. Zatiaľ čo NOVA sa po svojom vzniku profilovala centristicky, členovia Kresťanskej únie sa stali známi konzervatívnymi vyjadreniami a aktívnym prístupom k aktivitám rôznych mimovládnych organizácií, ktorých cieľom bolo presadiť riešenie niektorých kultúrno-etických otázok v súlade s názorom katolíckej cirkvi (napríklad referendum o rodine v roku 2015). Je možné očakávať, že táto skupina politikov bude hlavným nositeľom a propagátorom konzervatívneho uvažovania v súčasnej slovenskej politike. Pozitívne sa napríklad stavajú k obmedzeniu počtu interrupcií, hoci neprezentujú radikálny zákaz potratov. Zníženie počtu potratov sa má dosiahnuť vyššou mierou informácií pre tehotné ženy zvažujúce ukončenie tehotenstva, predĺžením času na definitívne rozhodnutie, podrobnejšími lekárskymi posudkami, podporou mladých tehotných žien, slobodných žien a študentiek, vrátane pomoci ekonomickej a sociálnej, či zvyšovaním príspevkov na dieťa už počas tehotenstva. Poslanci z Kresťanskej únie rovnako podporujú zákaz nedefinovaného predaja v obchodných reťazcoch a majú negatívny názor na registrované partnerstvá, vrátane adopcie detí pámi rovnakého pohlavia.⁵⁵

⁵⁴ Vzhľadom na to, že výročné správy za rok 2019 ešte neboli zverejnené, nie je možné overiť presný počet členov tejto strany. Podľa znenia novej úpravy zákona o politických stranách by to malo byť minimálne 45 členov.

⁵⁵ Pozri Anna ZÁBORSKÁ, „Nemôžem hlasovať za liberalizáciu prístupu k potratom (rozhovor),“ *aktuality.sk*, 27. 5. 2020, <https://www.aktuality.sk/clanok/793509/zaborska-nemozem-zahlasovat-za-liberalizaciu-pristupu-k-potratom-rozhovor> [cit. 22. júl 2020].

Pretože jednotliví členovia poslaneckého klubu OĽaNO tvoria nezávislé osobnosti, je ťažké celé zoskupenie jednoznačne ideovo vymedziť. Poslanecký klub totiž zahŕňa nielen konzervatívnych poslancov, ale niektorí sa otvorene hlásia k liberálnym myšlienkam. Stranícky predseda Igor Matovič vníma stranu ako „sociálno-konzervatívne zoskupenie“.⁵⁶ Najdôležitejší zjednocovací prvok poslaneckého klubu v predchádzajúcich volebných obdobiach však môžeme nájsť v úplne inej téme, a síce kritike korupčného správania bývalých vládnych strán. Napriek tejto priorite sa vo volebnom programe OĽaNO z roku 2020⁵⁷ nachádza aj záujem uplatňovať si výhradu vo svedomí, prípade právo nezúčastňovať sa vyučovania, ak rodičia, či starší žiaci nesúhlasia s obsahom vyučovania, ak nezodpovedá náboženským hodnotám rodičov, resp. samotných žiakov.

V roku 2020 sa strana prihlásila ku kresťanským hodnotám, ale vo volebnom programe ich bližšie nešpecifikovala. Podobné návrhy ako v roku 2020 sa nachádzali aj vo volebnom programe 2016.⁵⁸ Po štyroch rokoch tak strana zopakovala návrh na odmietnutie obsahu výučby, pokiaľ by sa vyučovanie týkalo sexuálneho správania alebo eutanázie. Strana však v programovom dokumente na roky 2020 až 2024 nerieši tému interrupcií a ochrany života pred narodením, ani otázky spojené s právami homosexuálov, ktoré spravidla vedia na Slovensku vyvolať ostré konflikty medzi liberálnym a konzervatívnym pohľadom. Vzhľadom na to, že líder strany sa dlhé roky štylizoval do roly bojovníka proti korupcii, je práve boj proti korupcii nosným pilierom celého volebného programu 2020. V programe okrem návrhov na boj proti korupcii dominujú témy spojené s otázkami spravodlivosti, zdravotníctva, školstva a sociálnej pomoci pre ohrozené skupiny obyvateľstva.

Druhou politickou stranou s konzervatívnym pohľadom na niektoré kultúrno-etické otázky je subjekt s názvom Sme rodina. Podobne ako OĽaNO aj túto stranu založil pôvodne podnikateľ Boris Kollár a podobne ako OĽaNO aj túto stranu je ťažké ideologicky jednoznačne zaradiť.

⁵⁶ Pozri Igor Matovič, „Je možné, že sa zmeníme na konzervatívnu stranu,“ *Denník Postoj*, 26. 1. 2017, <https://www.postoj.sk/20784/igor-matovic-je-mozne-ze-sa-zmenime-na-konzervativnu-stranu> [cit. 7. jún 2020].

⁵⁷ Pozri OĽaNO, „2020. Úprimne, odvážne, pre ľudí,“ OĽaNO, 2020, https://www.obycajniludia.sk/wp-content/uploads/2020/02/OLANO_program_2020_FINAL_online.pdf [cit. 4. jún 2020].

⁵⁸ Pozri OĽaNO, „Program za ľudské a rozumené Slovensko,“ 2016, <http://www.obycajniludia.sk/wp-content/uploads/2016/02/program-olano.pdf> [cit. 4. jún 2020].

Vzhľadom na to, že vznik strany nebol výsledkom konfliktných línií, ktoré formovali slovenský stranícky systém od systémovej zmeny v roku 1989, ostáva nám spoliehať sa na členstvo strany v transnacionálnych federáciách, prípadne aj v tomto prípade musíme detailnejšie nazrieť do programových dokumentov. Čo sa týka kritéria ukotvenia na medzinárodnej úrovni, táto strana je členom európskej strany s názvom Identita a demokracia. Teda tej strany, kam patria aj pravicovo-populistické strany ako nemecká Alternatíva pre Nemecko, holandská Strana slobody, rakúska Slobodná strana Rakúska alebo francúzske Národné združenie, ktoré sú v pohľadoch viacerých autorov považované za predstaviteľov pravicového extrémizmu.⁵⁹ Podobne ako uvedené strany zo západnej Európy, aj Sme rodina je silne antiimigračná. Jej antiimigračný apel je však čisto utilitárny. Téma medzinárodnej migrácie totiž dlhé roky stála na okraji záujmu politickej elity i verejnosti.⁶⁰ Vyjadrenia predstaviteľov strany Sme rodina na túto tému nekorešpondujú s postojom, ktorý vo vzťahu k migrantom prezentuje súčasný pápež František. Téma medzinárodnej migrácie sa na Slovensku dostala do centra politickej diskusie až po migračnej vlne v roku 2015 a väčšinou relevantných politických strán, vrátane Sme rodiny, bola prezentovaná ako bezpečnostná hrozba.⁶¹

Podobne ako v prípade OLaNO, aj v tejto strane nájdeme členov, ktorí boli niekedy súčasťou členskej základne KDH. Práve títo členovia sú nositeľmi kresťansko-demokratických hodnôt, aj keď ich obhajoba v novom subjekte nepatrí medzi stranícke priority. V kultúrno-etických otázkach však strana zaujíma konzervatívny postoj. Tento ale nie je zdôraznený v programových dokumentoch.⁶² Konzervatívny prístup lídri strany vyjadrujú skôr individuálnymi verejnými vyjadreniami k zákazu interrupcií alebo k zákazu nedeľného predaja. Systémový

---

⁵⁹ Pozri napríklad Armin PFAHL-TRAUGHBER, *Die AFD und der Rechtsextremismus. Eine Analyse aus politikwissenschaftlicher Perspektive*, Wiesbaden: Springer VS, 2019 a Uwe BACKES, „Extremismus in Frankreich,“ in *Extremismus in den EU-Staaten*, ed. Eckhard Jesse – Tom Thieme, Wiesbaden: VS Verlag, s. 131–148.

⁶⁰ Pozri Lubomír BILLÝ, „Immigration issues in Slovak politics,“ *Contemporary European Studies* 1 (2012): 53–64.

⁶¹ Pozri Jarmila ANDROVIČOVÁ, „Sekuritizácia migrantov na Slovensku – analýza diskurzu,“ *Sociológia* 47, č. 4 (2015): 319–339.

⁶² Pozri SME RODINA, „Program pomoci rodinám 2020,“ 2020, <https://hnutie-smerodina.sk/dokumenty/Final-Program-SME-RODINA-volebny-program.pdf> [cit. 4. jún 2020].

prístup k témam, ktoré korešpondujú s hodnotami kresťanstva, však pri tejto strane absentuje.

Posledným zmieneným subjektom je strana Za ľudí. Hodnotiť túto stranu podľa konceptu straníckych rodín je zatiaľ komplikované, pretože strana existuje len od septembra 2019. Stranu založil bývalý prezident Andrej Kiska. Hoci sa strana definuje ako centristická, niektorí jej zakladatelia zdôrazňovali pri vzniku konzervatívne hodnoty.⁶³ Tieto pravdepodobne bude reprezentovať druhá najvýraznejšia osobnosť strany, súčasná vicepremiérka Veronika Remišová. Volebný program však, podobne ako pri strane Sme rodina, neobsahuje explicitné odkazy na hodnoty kresťanstva.⁶⁴ Konzervatívne postoje je potrebné tak hľadať buď vo vyjadreniach jednotlivých členov strany, prípadne v hlasovaniach v pléne za návrh z radov iných konzervatívnych poslancov.⁶⁵

3.3 Stranícka rodina pravicových extrémistov

Okrem uvedených vládnych strán, resp. vládnych poslancov aj pravicoví extrémisti zo subjektu Kotlebovci – Ľudová strana Naše Slovensko (LSNS) sú v súčasnosti mimoriadne aktívni v prízvukovaní hodnôt kresťanstva. Kresťanstvo, viera v Boha a odvolávanie sa na biblické postavy a Božské princípy sa stalo súčasťou ich komunikačných stratégií. Tento spôsob vyjadrovania je pre extrémistov dôležitý nielen pre religióznu povahu časti slovenskej populácie.⁶⁶ Odkazovanie na Boha, vieru a hodnoty kresťanstva extrémistom pomáha pri prepojení súčasnej politiky na odkaz prvej Slovenskej republiky (1939–1945), na čele ktorej stál katolícky kňaz Jozef Tiso, ako nasledovník ďalšieho katolíckeho kňaza Andreja Hlinku. V tomto kontexte je potrebné zdôrazniť, že k programovým prioritám slovenských pravicových extrémistov patril spočiatku

⁶³ Pozri Marian SEKERÁK, „Towards conservatism? Party politics in Slovakia at the end of the 2010s,“ *European View* 18, č. 2 (2019): 233–241.

⁶⁴ Pozri ZA ĽUDÍ, „Mapa dobrých riešení,“ 2020, <https://za-ludi.sk/program/> [cit. 4. jún 2020].

⁶⁵ Napríklad tretina poslancov za túto stranu hlasovala v júli 2020 za zákon obmedzujúci interrupcie.

⁶⁶ Pozri JÁN BUNČÁK, „Religiozita na Slovensku v európskom rámci,“ *Sociológia* 33, č. 1 (2001): 47–69.

antisemitizmus,⁶⁷ popieranie holokaustu a glorifikácia režimu vojnovkej Slovenskej republiky a jej čelného predstaviteľa Jozefa Tisa.

Hoci odvolávanie sa na Boha, cirkev, prípadne na jednotlivé biblické postavy sa v komunikačných stratégiách predstaviteľov ĽSNS objavuje pravidelne, ich politika má ďaleko od tradície slovenskej kresťanskej demokracie.

Zámer presadzovať obdobné hodnoty ako katolícka cirkev preukázali extrémisti aj legislatívnymi návrhmi. Na ilustráciu, v roku 2018 iniciovali politickú diskusiu návrhom, ktorým sledovali zámer ochraňovať ľudského života po počatí. Extrémisti predložili legislatívny návrh, ktorého cieľom bolo sprísniť, prípadne vôbec zakázať interrupcie. Táto iniciatíva podnietila debatu, či demokratické strany, ktoré sú s týmto návrhom obsahovo stotožnené, ho majú podporiť, a to aj napriek tomu, že ho iniciovali práve zástupcovia krajnej pravice.

Podobné aktivity pravicových extrémistov môžu sledovať jednoduchý mocensko-politický cieľ, a síce mobilizovať konzervatívneho voliča. V tomto kontexte je potrebné zdôrazniť, že pri komunikácii s voličmi pravicoví extrémisti pravidelne používajú aj výrazy charakteristické pre náboženskú vierouku (výrazy z Biblie), prípadne pre predstaviteľov katolíckej cirkvi (okrem iného *Desatoro, kultúra smrti, Matka božia, Blahorodička, Boží syn, zjavenie*).⁶⁸ Takýto typ komunikácie je napríklad v prípade KDĽH v marginálnom postavení.

V tomto kontexte je dôležité uviesť, že pre slovenských pravicových extrémistov je charakteristická nenávisť k niektorým skupinám či spoločnostiam (etnickým, rasovým, náboženským, ideovým), čo je považované za vážnu bezpečnostnú hrozbu pre demokratickú spoločnosť.⁶⁹ Niektorí radoví členovia ĽSNS sa na sociálnych sieťach prezentujú hanlivými výrazmi aj na adresu pápeža Františka, pretože nie sú stotožnení s jeho zmierlivým a ľudským prístupom k utečencom, prípadne nesúhlasia s jeho výzvami na humanitné zaobchádzanie a solidaritu s migrantmi.

⁶⁷ Pozri Andrea KLUKNAVSKÁ – Josef SMOLÍK, „We hate them all? Issue adaptation of extreme right parties in Slovakia 1993-2016,“ *Communist and Post-Communist Studies* 49, č. 4 (2016): 335–344.

⁶⁸ Pozri ĽSNS, „Volebný program ĽSNS,“ 2016, www.nase-slovensko.net/wp-content/uploads/2015/01/Volebný-program-2016.pdf [cit. 23. január 2020]; ĽSNS, „Predvolebný program ĽSNS Naše Slovensko,“ 2020, <http://www.naseslovensko.net/nase-nazory/predvolebny-program-ls-nase-slovensko-2020> [cit. 2. apríl 2020].

⁶⁹ Jaroslav UŠIAK – Pavel NEČAS, „Prejavy radikalizmu a extrémizmu v Slovenskej republike,“ *Politické vedy* 13, č. 3 (2010): 84–99.

Tí istí ľudia zároveň dokážu poukazovať na vzorové konanie Ježiša Krista, pre ktorého bola láska a úcta k blížnemu, bez ohľadu na jeho príslušnosť k rase, pohlaviu, či bez ohľadu na jeho spoločenskú príslušnosť, základom jeho učenia.

ZÁVER

Týmto textom sme sa snažili identifikovať kresťanský element v slovenskom straníckom systéme po voľbách 2020. Rozhodli sme sa skúmať primárne strany, z ktorých ani jedna neobsahuje vo svojom názve výraz kresťanský alebo kresťansko-demokratický, ale napriek tomu prizvukuje hodnoty spojené s kresťansko-demokratickou politikou. Tieto strany sme charakterizovali ako konzervatívne, hoci sme v teoretickej časti textu upozornili na problém jednoznačne vymedziť hranicu medzi konzervatívnym a kresťansko-demokratickým. A to z viacerých dôvodov. Prvý problém je, že viaceré obsahové priority oboch ideových rodín sa navzájom prekrývajú. Stierajú sa tým hranice, ktoré jednotlivé ideológie od seba odlišujú. Problém spočíva aj v tom, že ideový charakter politických strán z tej istej straníckej rodiny variuje od krajiny ku krajine. Definovanie ideovej príslušnosti politických strán v štátoch bývalého socialistického bloku je komplikovanejšie, pretože v nich absentuje prirodzený vývoj straníckych formácií. Aj z tohto dôvodu sme ako rozhodujúce kritérium pre určenie príslušnosti analyzovaných politických strán zvolili názov politickej strany, zaradenie k transnacionálnej federácii politických strán, ktorá združuje európske kresťansko-demokratické strany a obsahové priority predstavené vo volebných programoch pred parlamentnými voľbami 2020.

Na základe obsahovej analýzy primárnych dokumentov môžeme konštatovať výrazný posun slovenského parlamentu smerom ku konzervatívnym hodnotám, ale bez zreteľnejšieho prihlásenia sa k tradícii európskej kresťanskej demokracie. V Národnej rade Slovenskej republiky je po voľbách 2020 síce viac poslancov s otvoreným vzťahom k hodnotám kresťanstva, k Bohu a kresťanskej viere, čo sa odráža aj vo verejnej diskusii (po voľbách 2020 najmä pri témach interrupcií a nedeľného predaja), na strane druhej však táto politika buď nepatrí k prioritám strany ako celku (OLaNO), prípadne ide o strany, ktorých politika nie je kompatibilná s ďalšími hodnotami kresťanskej demokracie (Sme

rodina a ĽSNS). Kresťanská demokracia totiž nie je založená len na konzervatívnom postoji v kultúrno-etických otázkach, ale rovnako vychádza z rešpektovania právneho štátu, pluralizmu, slobody, subsidiarity a sociálno-trhového hospodárstva.⁷⁰ Jediným uvažovaným pokračovateľom kresťansko-demokratickej tradície sa javí Kresťanská únia, ktorej členovia sú zatiaľ len súčasťou poslaneckého klubu najsilnejšej vládnej strany OĽaNO. Práve títo politici budú v aktuálnom volebnom období pravdepodobne hlavnými aktérmi verejnej diskusie o kultúrno-etických otázkach, čo sa doteraz prejavovalo nielen silným artikulovaním týchto tém, ale rovnako čulou spoluprácou s nábožensky orientovanými mimovládnyimi organizáciami.

V úvode nášho článku sme upozornili, že podoba kresťansko-demokratických strán naprieč západnou Európou je rôzna. Našou analýzou sme upozornili, že artikulácia hodnôt kresťanstva má rôznu podobu aj na Slovensku. Nie je spojená len s kresťansko-demokratickými stranami, ale nachádza sa aj v programových dokumentoch politických strán, ktoré patria k rôznym, dokonca diametrálne odlišným stranickým rodinám. Je teda evidentné, že kresťanský element je na Slovensku prítomný v komunikačných stratégiách viacerých strán. Tento však nie je natoľko silný, aby všetky analyzované strany dokázal zbližiť. Skôr naopak, vzhľadom na zaradenie skúmaných subjektov k rôznym stranickým rodinám, ale aj pre osobné politické ambície či vzájomné animozity niektorých politikov je spolupráca, na konci ktorej by bolo zjednotenie konzervatívnych subjektov, takmer vylúčená. V tejto súvislosti netreba zabúdať na skutočnosť, že jedna z týchto strán – ĽSNS – patrí do rodiny pravicových extrémistov, s ktorou odmietajú ostatné demokratické strany nielen spolupracovať, ale spravidla odmietajú aj jej legislatívne návrhy, ktoré korešpondujú s prioritami katolíckej cirkvi.⁷¹

---

⁷⁰ Pozri GRABOW, *Christliche Demokratie*.

⁷¹ Jednou z výnimiek bolo hlasovanie časti poslaneckého klubu OĽaNO, vrátane poslancov združených v Kresťanskej únii, za protipotratový zákon z dielne pravicových extrémistov z ĽSNS v júli 2020.

**The Christian Element in the Slovak Party Landscape
after the 2020 Parliamentary Election**

Keywords: Slovakia; Christian-democratic Parties; Religion; Ideology; Party Families

Abstract: This article deals with the issue of Christianity in Slovak party politics. The authors classify the Slovak political parties that use topics related to Christianity, religion or the Catholic Church in their communication strategies or in programme documents. They conclude that the issue of Christianity is often discussed not only by Christian Democrats, but also by other types of political parties. Although issues associated with Christianity and the values of the Catholic Church arise both in the party family of the Conservative parties, right-wing extremists also use this issue in their communication strategies.

doc. PhDr. Radoslav Štefančík, MPol., Ph.D.
Katedra interkultúrnej komunikácie
Fakulta aplikovaných jazykov
Ekonomická univerzita v Bratislave
Dolnozemska cesta 2
852 35 Bratislava
Slovenská republika
radoslav.stefancik@euba.sk

PaedDr. Eva Stradiotová, PhD.
Katedra anglického jazyka
Fakulta aplikovaných jazykov
Ekonomická univerzita v Bratislave
Dolnozemska cesta 2
852 35 Bratislava
Slovenská republika
eva.stradiotova@euba.sk